

Kulturna dobra grada Rovinja i njihovo prezentiranje javnostima u baštinskim institucijama

Mećava, Tea

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:519193>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-18**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
Ak. god. 2022./2023.

Tea Mećava

**Kulturna dobra grada Rovinja i njihovo prezentiranje
javnostima u baštinskim institucijama**

Završni rad

Mentor: dr.sc. Žarka Vujić

Zagreb, rujan 2023.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Sadržaj

Sadržaj

Sadržaj.....	3
1. Uvod.....	5
2. Materijalna zaštićena pokretna povijesno-kulturna baština grada Rovinja.....	6
2.1 Liturgijsko ruho iz crkve sv. Eufemije.....	6
2.2 Oltar sv. Josipa.....	6
2.3 Olupina trgovačkog broda „Hans Schmidt“.....	7
2.4 Orgulje u crkvi sv. Jurja i sv. Eufemije.....	8
2.5 Prapovijesni tumuli na položaju Mušego.....	8
2.6 Zgrada kazališta „Antonio Gandusio“.....	8
3. Nematerijalna zaštićena pokretna povijesno-kulturna baština grada Rovinja.....	10
3.1 Rovinjska bitinada.....	10
3.2 Umijeće izgradnje rovinjske batane.....	12
3.3 Rovinjska regata.....	13
4. Baštinske institucije grada Rovinja.....	14
4.1 Ekomuzej Batana.....	14
4.1.1 Kuća o batani.....	15
4.1.2 Spàcio matika.....	16
4.1.3 Mali škver.....	17
4.1.4 Zaštita tradicije izgradnje batane.....	17
4.2 Zavičajni muzej grada Rovinja.....	18
4.2.1 Stalni postav Zavičajnog muzeja grada Rovinja.....	19
4.2.2 Knjižnica Zavičajnog muzeja grada Rovinja.....	21
4.2.3 Suradnja Muzeja grada Rovinja i Arheološkog muzeja Istre.....	22
4.2.4 Likovna kolonija grada Rovinja.....	22

4.3	Centar za povijesna istraživanja Rovinj	23
4.3.1	Knjižnica Centra za povijesna istraživanja Rovinj	24
4.3.2	Arhiv Centra za povijesna istraživanja Rovinj	24
4.4	Multimedijalni centar	24
4.5	Gradska knjižnica „Matija Vlačić Ilirik“	25
4.6	Aquarium Rovinj	25
4.7	Park Mini Croatia	26
5	Grisia	27
6	Zaključak	28
7	Literatura	29
	Sažetak	31
	Summary	32

1. Uvod

Grad Rovinj bogat je materijalnom i nematerijalnom baštinom koja ga čini jednim od najzanimljivijih gradova za posjetiti u Hrvatskoj. Ovaj rad govori o važnosti kulturne baštine za grad Rovinj i njegove stanovnike te kako se baština i prikupljena znanja o njoj prezentiraju javnostima u muzejima, galerijama, na otvorenim izložbama i u knjižnicama. Prvo poglavlje ovog rada fokusira se na neke od važnih dragulja materijalne zaštićene pokretne povijesno-kulturne baštine grada Rovinja, a to su Liturgijsko ruho iz crkve sv. Eufemije, najveće i najznačanije crkve grada Rovinja koju svakodnevno posjećuje veliki broj turista i ona je jedan od najvažnijih simbola grada, Oltar sv. Josipa, Olupina broda „Hans Schmidt“ koja, osim što je vrlo važan dio maritimne baštine Rovinja, također je i vrlo popularna atrakcija za javnost jer im je omogućeno ronjenje uz olupinu broda. Također vrlo su važne orgulje koje zasviraju u vrijeme blagdana sv. Eufemije, prapovijesni tumuli koji su otkriveni nedaleko od Rovinja i zgrada bivšeg kazališta „Antonio Gandusio“ koja danas održava mnoga društveno-kulturna događanja. Drugo poglavlje rada govori o nematerijalnoj zaštićenoj pokretnoj povijesno-kulturnoj baštini grada Rovinja – rovinjskoj bitinadi, umijeću izgradnje rovinjske batane i rovinjskoj regati. Ove plodovi kulturne baštine Rovinja vrlo je važno održavati i njihovo prezentiranje u ljetnim danima privlači pozornost javnosti. Treće poglavlje usmjereno je na baštinske institucije grada Rovinja – Ekomuzej batana i svim dijelovima muzeja (Kuća o batani, Spacio Matika i Mali škver) te kako Ekomuzej održava tradiciju izgradnje batane, Zavičajni muzej grada Rovinja s posebno istaknutim stalnim postavom izložaba Stari majstori i Suvremena hrvatska umjetnost. Također se opisuje rad knjižnice muzeja koja prikuplja građu vezanu uz baštinu grada Rovinja i okolice i likovna kolonija umjetnika u organizaciji Zavičajnog muzeja grada Rovinja koja se održava svake godine. Rad spominje i suradnju muzeja s Arheološkim muzejom Istre. Obraduje se rad Centra za povijesna istraživanja Rovinj i njegove knjižnice i arhiva vrlo važnih za talijansku manjinu u Hrvatskoj. Opisana je važnost Multimedijalnog centra Rovinj kao mjesta za društveno-kulturna događanja, Gradske knjižnice „Matija Vlačić-Ilirik“, parka Mini Croatia i Aquariuma Rovinj. Zadnje poglavlje posvećeno je ulici i izložbi na otvorenom Grisia, ujedno i najpoznatijoj manifestaciji grada Rovinja na kojoj svake godine velik broj umjetnika amatera, Akademskih umjetnika i djece izlaže svoje radove.

2. Materijalna zaštićena pokretna povijesno-kulturna baština grada Rovinja

Ovo poglavlje sadrži potpoglavlja u kojima je detaljno opisana materijalna zaštićena pokretna povijesno-kulturna baština grada Rovinja i način kako je ona prezentirana javnostima.

2.1 Liturgijsko ruho iz crkve sv. Eufemije

Liturgijsko ruho iz crkve sv. Eufemije sačuvano je u sakristiji crkve sv. Eufemije. Sačuvano je mnoštvo liturgijskih odjevnih predmeta koji su obogaćeni baroknim stilom, primjerice pluvijali, stole, velumi i manipuli koji su izrađeni od raznih vrsta svile: damasta, brokata, ripsa i atlasa. Odjevni predmeti sadrže i dekorativne motive izvedene svilenim nitima u nježnim bojama bojama i svilenim nitima zlatnih i srebrnih boja izrađeni od lišća, cvijeća, vitica, žita i vinove loze te su složeni u kompozicijama. Liturgijsko ruho crkve sv. Eufemije nastalo je između 17. i 20. godine.

2.2 Oltar sv. Josipa

Oltar sv. Josipa nastao je 1673. godine od nepoznatog autora. Jedino što otkrivaju natpisi na predeli su godina nastanka, ime naručitelja Iseppea Caenazza i pozlatara Mattije Bravija. Oltar sv. Josipa izrađen je od pozlaćenog, rezbarenog i polikromiranog drva. S prednje strane oltara nalazi se pravokutni stipes koji pokriva drveni antependij ukrašen florealnim i figuralnim elementima. Retabl sadrži niske predele, središnje polje u kom se nalazi oltarna pala te je uokviren s dva para polustupova i sadrži polukružnu atiku ukrašenu pozlaćenim skulpturama.

Slika 1. Oltar sv. Josipa

Izvor: <https://cverglablog.blogspot.com/2021/06/rovinj-sveti-josip.html>

Pristupljeno 14. kolovoza 2023.

2.3 Olupina trgovačkog broda „Hans Schmidt“

Trgovački brod „Hans Schmidt“ izgrađen 1920. godine pod nazivom „Albireo“ teretni je brod čiji je vlasnik Heinrich Schmidt iz Fleisburga u Njemačkoj te je i po njemu dobio novo ime. Brod se nalazi južno od Rovinja. Pronađen je prije dvadesetak godina kad su ga pronašli ronionci na otvorenom moru. Dugo vremena se pretpostavljalo da se brod zove „ISTRA“, međutim nisu pronađeni podaci u arhivima koji bi odgovarali mjestu potonuća broda i opisu. Poznati talijanski podvodni istraživač Mario Arena iz Trsta utvrdio je da se radi o parobrodu „HANS SCHMIDT“. Poznato je da je brod izgrađen u Nizozemskoj u brodogradilištu New Waterway u gradu Schiedam, a naručitelj je bio NV Van Nievelt, Goudriaan & Co. Brod je dobio ime Albireo nakon što je dovršen u veljači 1920. godine. Vlasnik broda postaje Heinrich Schmidt 1939. godine te daje brodu novi naziv „Hans Schmidt“. U Drugom svjetskom ratu brod je korišten za potrebe vojske, a nakon udara na minu 1943. je potonuo. Za posjetitelje omogućeno

je ronjenje na olupini „Hans Schmidt“, ali uz određene pripreme zbog mnogih rizika vezanih uz vremenske prilike. „Brod leži u uspravnom položaju, a njegov čelični trup je uglavnom posve neoštećen, izuzev pramčanog dijela. Naime, u visini prednjeg skladišta brodski je trup tako rastrgan da je pramac skoro potonuo odvojen od ostatka broda. Na pramcu još se dobro vidi sidrena vitla i bitve za vezivanje. Prednji jarbol je srušen i leži pokraj broda, dok krmeni jarbol leži uzdužno po palubi. Mina je eksplodirala u visini prednjih skladišta, oštetivši brod toliko da je sigurno potonuo u roku od nekoliko minuta. Na dnu nedaleko prednjih skladišta razasuti su predmeti koji oblikom jako podsjećaju na aviobombe talijanskog porijekla. Oblikom slične i na minobacačke mine, ali su znatno veće i teže. Na zadnjem dijelu imaju stabilizirajuća krilca i prstenasti stabilizator.“¹ Sačuvan je dio prednjeg nadgrađa na kojem se nalazio zapovjednički most. Cijeli je brod pun ostataka mreža pa se ne preporuča zavlacenje unutar broda.

2.4 Orgulje u crkvi sv. Jurja i sv. Eufemije

Orgulje crkve sv. Jurja i sv. Eufemije nastale su 1754. godine te se pripisuju Antoniju i Muranu Barbiniju. One pripadaju tipu velikih talijansko-dalmatinskih instrumenata te se sastoje od 13 registara, jednog manuala i pedale. Kućište je uokvireno s tri polustupa koji završavaju lisnatim volutama. Trabeaciju i zabat podržavaju lisnati kapiteli. Orgulje su 1754. godine zasvirale u vrijeme blagdana sv. Eufemije, a vrijedan su spomenik sačuvan do danas.

2.5 Prapovijesni tumuli na položaju Mušego

Na uzvisini Mušego (Mon Segò) otkriveni su grobni tumuli, kamene brončanodobne gomile različitih veličina. U tim je grobnim tumulima pokopana elita naselja Monkodonja, smješteno oko 5 kilometara od Rovinja. Naselje je otkriveno 1953. i tada je izvršeno prvo iskapanje. 1997. godine započela su vrlo detaljna istraživanja i djelomična rekonstrukcija arhitekture. Naselje Monkodonja bilo je naseljeno između 2000. i 1200. godine pr.n.e.

2.6 Zgrada kazališta „Antonio Gandusio“

Na obali u uvali Valdibora u razdoblju između 1852. i 1854. godine podignuta je zgrada rovinjskog kazališta „Antonio Gandusio“. Bila je zamisao rovinjskog gradonačelnika Nicolò

¹ Ronilački centar Shark (bez dat.) *Olupina Hans Schmidt*. <<https://www.diving-shark.hr/ponuda/olupina-hans-schmidt/>> Pristupljeno 21. srpnja 2023.

de Callifija koji je izgradio tlocrt za nju. Prva imena zgrade kazališta bila su Arupineum i Rubineum, a kasnije dobija naziv „Antonio Gandusio“ 1923. godine. Zgrada je samostojeća dvokatnica s prizemljem i potkrovljem, a pročelje je aksijalno simetrično oblikovano. Kameni vijenci su istaknuti te oni dijele etažu prizemlja i potkrovlja od prvog i drugog kata zgrade. U kazališnoj dvorani nalazi se povišena scena ispred gledališta, a nad gledalištem nalazi se drvena polukružna galerija koju nose raskošni stupovi. Danas se u Kazalištu „Antonio Gandusio“ održavaju gostovanja kazališnih predstava iz Hrvatske, ali i inozemstva. Rovinjani kada idu u kazalište kažu „Gren u Gandusio!“. To je, osim imena kazališta, ujedno i ime jednog od najvećih filmskih i kazališnih komičara talijanskog *Novecenta*. Antonio Gandusio rođen je 1873. u Rovinju i lik je mnogih karikatura dnevnog tiska svojeg vremena. Otišao je iz Rovinja na studije u Rim i tamo se počeo baviti glumom 1899. godine. Diplomirao je pravo 1915. godine u Genovi. Bio je poznat po ulogama Molièreovih i Goldonijevih likova, svom dubokom glasu i tome što se u svojim ulogama nikada nije nasmijao. Zbog svoje važnosti imenovan je počasnim građaninom grada Rovinja. Glumio je u tridesetak filmova uz poznate talijanske glumce. Osim kazališta, ova je zgrada mjesto za opere, drame, komedije, političke skupove, stručna i kulturna predavanja, glazbeno-scenske rijetkosti poput „cavalchina“, krabuljnog plesa u ritmovima mazurke, galopa, valcera, polke i gradsko kino.

3. Nematerijalna zaštićena pokretna povijesno-kulturna baština grada Rovinja

3.1 Rovinjska bitinada

Bitinada (riječ najvjerojatnije dolazi iz istroromanske onomatopeje) je u rovinjskoj pučkoj glazbi ritmičko višeglasno pjevanje onomatopejskim slogovima kojim pjevači oponašaju instrumentalnu glazbu koja služi kao pratnja pjevanju solista (*a bitinada*). Naziv bitinada je prvi put spomenut u 19. stoljeću. Pjevanje slično bitinadi postoji i u Italiji u krajevima Ligurija, Piacenza, Toskana i Sardinija te u Gruziji. „Kada solist ili solisti u duetu otpjevaju odabranu pjesmu, "bitinaduri", kako su definirani pjevači ovog ansambla, sastavljeni od prosječno petnaest ili više članova, žongliraju kako bi oponašali zvukove glazbenih instrumenata hipotetskog orkestra. Najviše oponašani instrumenti su: gitara, kontrabas i mandoline. Da bi se postigao ukupni dobar harmonijski učinak, barem tri-četiri "bitinadura" na neki način oponašaju "bas" gitare, kontrabas, dajući potreban ritam izvedbi (pravi registar kontrabasa ne može se oponašati ljudskim glasom jer je tonski prenikak.“² Zatim se grupno ili pojedinačno oponašaju zvukovi ostalih žica gitare kojima se definira sklad. Te zvukove izvode tenori i baritoni. Preostali članovi oponašaju zvukove mandoline i mandole koje nazivaju tintini u žargonu. Ponekad članovi oponašaju trubu i obou. Pjesme se najčešće izvode u ritmu valcera. Bitinada je usko povezana uz tradiciju batane, drvenog plovila koje je također i najrasprostranjenije plovilo u Rovinju. Ona je, prema tradiciji, nastala među rovinjskim ribarima koji su sate provodili na barkama ribareći i krpajući mreže. Nisu imali slobodne ruke za instrumente pa su se dosjetili kako mogu glasovima postići vrhunsku glazbu i zvučati poput orkestra. Kad bi se mladenci ženili, slavilo se pjevanjem i svirkom, a često je svirka bila prekidana pucnjavom iz vatrenog oružja ispod prozora mladenke te također za vrijeme blagdana Svih svetih. Rovinjska bitinada se nalazi na listi zaštićenih nematerijalnih dobara Ministarstva kulture Republike Hrvatske. Bitinada je zaštitni znak KUD-a „Marco Garbina“ kojeg vodi maestro Benussi te su zbog toga 1965. snimljeni albumi, kasete i CD-i koji su danas dio monografije u novoj tehnologiji. Mnogi su ukazivali na problem da nedostaje adekvatan dokumentaristički pristup materijalu bitinade te je snimanjem albuma, kasete i CD-a taj problem riješen. Njegovanje i čuvanje tradicije bitinada i bitinadura u Rovinju posebno nastavlja Kulturno umjetničko društvo "Marco Garbin" Zajednice Talijana Rovinja, a album

² Benussi, L. (2003). Le "bitinade" di Rovigno. *Atti*, 23, 685-700. (str. 685)

"La viecia batana" sukus je ponajboljih izvedbi zbora. „Svojim djelovanjem već više od šezdeset godina, KUD "Marco Garbin" ne predstavlja samo temelj umjetničko-glazbene aktivnosti ovdašnje talijanske zajednice, nego je i važna osovina očuvanja rovinjskog društveno-kulturnog konteksta i identiteta“.³ Godinu dana kasnije izdan je album *La viecia batana* (1966.) u tadašnjem Jugotonu nazvan po pjesmi pjevača bitinada. Bitinade mogu čuti posjetitelji Ekomuzeja Batana u sklopu stalne izložbe u Kući o batani. Profesor Vlado Benussi jedan je od posljednjih zaljubljenika u rovinjski jezik i na 65. obljetnicu osnutka Kulturno-umjetničkog društva „Marco Garbin“ izdaje knjigu rovinjske narodne glazbe *Le „bitinade“ di Rovigno*. Vrlo je važno održavati tradiciju bitinade iz razloga što je tradicija ograničena na grad Rovinj. Bitinadu je opisao i Maestro Claudio Noliani u svojoj knjizi *Pjesme Rovinja*. „Za čistu radost, dapače iz istinske potrebe za pjevanjem okupili su se (rovinjski pjevači) u javna okupljanja i pjevali svoje pjesme, svojim bitinadama vođeni pukim instinktom, bez ičijeg usmjeravanja“.⁴ Potpuni prijepisi bitinade na notni zapis još ne postoje.

Slika 2. Batane i bitinade

Izvor:<https://www.rovinj-tourism.com/hr/explore-discover/obicaji-i-tradicija/batane-i-bitinade>

Pristupljeno 14. kolovoza 2023.

³Turistička zajednica grada Rovinja-Rovigno (bez dat.) *Batane i bitinade*. <<https://www.rovinj-tourism.com/hr/explore-discover/obicaji-i-tradicija/batane-i-bitinade>> Pristupljeno 21. srpnja 2023.

⁴Noliani, C. (1956). *Canti di Rovigno*. Trieste. (str. 6)

3.2 Umijeće izgradnje rovinjske batane

Umijeće izgradnje rovinjske batane važan je simbol nematerijalne i materijalne pomorske i ribarske baštine. Jedino je tradicijsko drveno plovilo koje je sačuvano do danas. Gradi se godinama, a pravi majstori znaju mogu i bez točnog nacрта izvući osnovne linije. Umijeće se prenosi s očeva na sinove i s majstora na naučnike. Osim rovinjske batane, vrlo su značajne i rovinjski batel, neretvanska trupa, venecijanska gondola, komšika sandula i mnoge druge brodice. „Riječ batana asocira na pojam battana koji je naziv za određene vrste brodica venetskih laguna i delte rijeke Pad. Smatra se da taj naziv potječe iz talijanskog glagola battere (udarati), zvuka koji nastaje kada po dnu barke udaraju valovi.”⁵ Također se povezuje i s izrazom batto koji se koristio u 14. stoljeću i anglosaksonskog je podrijetla, a iz njega je nastao naziv barka na engleskom jeziku. Rovinjska batana se uvrštava u brojnu obitelj plovila ravnog dna kojoj pripadaju venecijanska gondola, neretvanska trupa, komiška sandula i druge. “Dugačka je od 3,5 m do 8,5 m te je u potpunosti građena od drva - hrastovine, brjestovine ili jasenovine koji služe za okvir, te jelovine, smrekovine ili kestenovine za oplatu bokova. Batane većih dimenzija mogle su koristiti jedro.”⁶ Rovinjske batane kakve poznajemo danas razlikuju se od onih iz 19. i 20. stoljeća, a njihove su razlike analizirane uz pomoć arhivskog materijala i fotografija brodice izgrađene 1914. godine koja je danas izložena u centru Rovinja na Trgu Matteotti potpuno obnovljena. Tradicija izgradnje batane oživljena je 2004. godine za što je zaslužno osnivanje ekomuzeja Batana. “Ponovno oživljavanje (tradicijske) gradnje batane započelo je 2004. godine osnivanjem ekomuzeja Batana čiji je osnovni cilj istraživanje, valorizacija, prezentacija i kreativna uporaba rovinjske maritimne baštine s posebnim osvrtom na tradicijsku brodogradnju. Iako batana kao brodice može biti i muzejski predmet, filozofija ekomuzeologije ide dalje te ukazuje na važnost aktivne primjene određene (još prisutne) materijalne kulture kako bi se ista „zaštitila“.”⁷ Brodotesari rovinjske batane nazivaju se *pruòti*. Dvije su vrste batane – otvorena batana i pokrivena batana. Otvorena batana je najčešća i najstarija, a koristi se za svakodnevni ribolov nedaleko od obale. Pokrivena batana koristi se za ribolov blizu obale i noćni ribolov na otvorenom moru. Postoji i treća vrsta batane, ali u samo tri primjerka te se više ne koristi. Izgrada batana dijeli se na dva ključna dijela – pripremni i graditeljski dio. U pripremnom dijelu nabavlja se drvena građa, a graditeljska faza se sastoji

⁵ Benussi, L. (2007). *Rovinjska batana i njezino jedro*. Rovinj: Kuća o batani, Rovinj. (str. 6)

⁶ Nikolić Đerić, T. (2015). Ekomuzej batana kao “čuvar” tradicijske brodogradnje Rovinja. *Ethnologica Dalmatica*, 22, 285-293. (str. 285)

⁷ Nikolić Đerić, T. (2015). Ekomuzej batana kao “čuvar” tradicijske brodogradnje Rovinja. *Ethnologica Dalmatica*, 22, 285-293. (str. 287)

od nekoliko manjih faza. Batane su gotovo uvijek bijele boje s rubovima obojenim plavom, zelenom ili crvenom bojom.

3.3 Rovinjska regata

U gradu Rovinju svake se godine od 2005. u lipnju održava Rovinjska regata tradicijskih barki. Održava se pod okriljem Ekomuzeja, a također surađuju o s Jedriličarskim klubom „Maestral“. Ciljevi održavanja Rovinjske regate su obnova oglavnih jedara koja su se prestala upotrebljavati krajem 60-ih godina nakon nastanka izvanbrodskog motora Tomos. Posljedica nastanka motora Tomos bilo je zaboravljanje umijeća jedrenja s oglavnim jedrom te tehnike izrade i oslikavanja jedra. Rovinjskom regatom potiče se suradnja različitih kultura na Jadranu s obzirom da je oglavno jedro specifično za grad Veneciju i sjeverni dio istočne obale Jadrana, a suradnja je postignuta uz pomoć venecijanske udruge „Vela al terzo“ koja čuva tradiciju oglavnog jedra. Rovinjska regata je također doprinijela i uživanju u brodici batani za sve posjetitelje i stanovnike grada Rovinja. Na regatu svake godine pristiže sve više i više brodica iz Hrvatske, Italije i Slovenije te prisustovanjem posjetitelji mogu proučavati razne vrste tradicionalnih baraka, kao što su guca, gajete, stela, pasare, cataboata, bragagna, cuttera, topa te rovinjske batane.

4. Baštinske institucije grada Rovinja

4.1 Ekomuzej Batana

Ekomuzej Batana jedini je ekomuzej na Mediteranu. Na stvaranju jezgre muzeja dvije godine radili su brodograditelji, ribari i njihove obitelji, povjesničari, pjevači, glazbenici, modealri, kuhari, donatori, dizajneri, fotografdi, jezikoslovci, vlasnici batana i drugi. Na otvorenju prisustvovali su mnogi istaknuti stručnjaci muzejske struke. Posvećen je drvenom tradicijskom plovilu zvanom batana koje je i sam simbol muzeja. Upisan je u 2014. u UNESCO-ov Registar najboljih praksi očuvanja nematerijalne kulturne baštine svijeta, a predložilo ga je Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. „Utemeljen na principima znanja, poštivanju kulturnog i baštinskog kontinuiteta i dijaloga, inkluzije, inovativnosti, interdisciplinarnosti i multimedijalnosti, Ekomuzej batana svojim raznorodnim programima istražuje, vrednuje, štiti, interpretira, re-kreira, prezentira i komunicira materijalnu i nematerijalnu maritimnu baštinu te aktivno osnažuje kulturni identitet i posebnost grada Rovinja kao mjesta ugodnog za život za sve svoje stanovnike i kao jedinstvenog odredišta za sve svoje posjetitelje.“⁸ Cilj Ekomuzeja batana je razvoj ekomuzeoloških principa primijenjenih u lokalnoj sredini za potrebe te iste sredine kroz razvitak inovativnog participativnog kulturnog turizma i programa za jačanje kompetencija zajednice za održivi razvoj, širenje svijesti o važnoj ulozi batane kao karike interkulturnog dijaloga kojim se zajednica grada Rovinja umrežava s lokalnim zajednicama na Jadranu te time doprinosi zaštiti maritimne baštine i europske i svjetske kulture. Danas ekomuzej batana broji preko 100 članova, a svaki član doprinosi gradnji ekomuzeja, razvitku prakse muzeja i odnosu zajednice prema baštini. Osim članova ekomuzeja njegovu praksu cijene i doprinose joj muzeolozi i konzervatori. „Brojne nagrade u turističkom sektoru, veliki broj posjetitelja stalnog postava i naših popratnih sadržaja, dokaz su potencijala lokalne baštine u kontekstu stvaranja turističkih proizvoda i razvoju destinacije.“⁹ Muzej ima desetogodišnje iskustvo rada s javnostima i to mu daje potreban uvid u potrebe posjetilaca. Mnogim članovima muzeja besplatno su popravljene brodice i to pridonosi društvenoj ulozi Ekomuzeja batana. Ekomuzej batana ima pet sastavnica: Kuću o batani, Spacio Matika, Mali škver, Rovinjsku regatu i Batanin put. Mali rovinjski mol, izgrađen u srednjem vijeku, središte je maritimnog

⁸ Ekomuzej Batana (bez dat.) *Infotočka o Ekomuzeju*. <<https://www.batana.org/hr/ekomuzej-batana/info-tocka-o-ekomuzeju/>> Pristupljeno 22. srpnja 2023.

⁹ Nikolić Đerić, T. (2015). Ekomuzej batana kao “čuvar” tradicijske brodogradnje Rovinja. *Ethnologica Dalmatica*, 22, 285-293. (str. 290)

života Rovinja. „Uz njegove bokove odvajkada se privezuju brodice rovinjskih ribara. Zato upravo odavde kreće šetnja rovinjskom rivom i razgledavanje “stalnog postava” Ekomuzeja batana na otvorenom! Sve sačuvane rovinjske batane (njih 30-ak) privezane uz Mali mol i duž rovinjske rive, svjedoče o važnosti ove malene barke za Rovinj i njegove stanovnike. Ovdje možete dočekivati ribare koji dolaze sa svježim ulovom, razgovaraju dok čiste i krpaju mreže i pripremaju se za sljedeći izlazak na ribolovišta rovinjskog akvatorija. Ovdje je uvijek živo, čak i u zimskim mjesecima, kada Rovinj zavije ledena morska maglica.“¹⁰

Slika 3. Ekomuzej Batana

Izvor: https://hr.wikipedia.org/wiki/Ekomuzej_batana

Pristupljeno 14. kolovoza 2023.

4.1.1 Kuća o batani

Kuća o batani interpretacijsko je i dokumentacijsko središte Ekomuzeja, otvoreno za javnost 2004. godine. „Već sam smještaj, na dva kata tipične rovinjske višekatnice, podignute krajem 17. st. na obali poluotočne gradske jezgre, upućuje na integriranost Ekomuzeja u

¹⁰Ekomuzej Batana (bez dat.) *Tematski putevi morem i rivom – doživljaj druženja s batanom i ljudima.* <<https://www.batana.org/hr/ekomuzej-batana/tematski-putevi-morem-i-rivom-d/>> Pristupljeno 22. srpnja 2023.

svakodnevnom životu grada i njegovih građana.“¹¹ Kuća o batani prostire se na 100 metara četvornih. U toj su kući stoljećima živjele obitelji ribara, pomoraca i obrtnika, ali i danas iznad muzeja stanuje jedna obitelj. Stalna izložba u bataninoj kući je na rovinjskom dijalektu *muòstra* i prostire se na tri galerijska prostora, a ima i ulazni pult u sklopu kojega se nalazi i suvenirnica u kojoj se nalaze CD-i s rovinjskom glazbom, knjige *Recepti iz kuće o batani* i *Rovinjska batana i njeno jedro* i mnoge drugi mali pokloni. Poruka stalne izložbe je značenje batane u lokalnoj kulturi i postizanje zajedničkog identiteta. Stalna izložba je multimedijalna, sadrži kratke tekstove nadopunjene muzejskim predmetima, fotografijama, crtežima, filmovima, projekcijama i interaktivnim izlošcima. U svrhu dokumentacije tradicionalnog umijeća izrade batane upotrijebljena je inovativna tehnologija, a radi se o 15-minutnoj *slide* projekciji koja prikazuje izradu batane u trajanju od dva mjeseca. Pomoću interaktivnih izložaka posjetitelji mogu odabrati stupanj informacija koji žele dobiti i odabrati praćenje izložbe na rovinjskom dijalektu kojeg možemo čuti na ulicama grada. Preko 90% izloženih predmeta su donacije građana. „Ekomuzej je oko svog *oikosa*, Kuće o batani, vrlo brzo razvio niz „antena“ diljem širega kopnenog i morskog područja grada te potaknuo aktivnosti koje se pretežito oslanjaju na ponovno stvaranje, re-kreiranje nematerijalne kulture vezane za batanu. Nije puka podudarnost da je rovinjski Ekomuzej osnovan i razvijan u vrijeme sastavljanja i ratifikacije UNESCO-ove Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine. Od samog početka model i vizija ekomuzeoloških načela prihvaćeni su kao temelj svih naših aktivnosti, a nematerijalna baština teritorija i stanovnika Rovinja postala je važan dio cjelokupne misije Ekomuzeja batana.“¹²

4.1.2 Spàcio Matika

Spàcio je lokalni rovinjski naziv za konobu ili vinski podrum. To je mjesto u kojemu su u svojim kamenim kućama Rovinjci čuvali, kušali i preprodavali vino, ali i mjesto druženja, blagovanja, igranja briškule i trešete, pjevanja i zabave. „Jedan takav izvorno sačuvani spàcio, vlasnika Romana Matike u Švalbinoj ulici br. 35, postao je sastavnim dijelom Ekomuzeja 2006. godine i u njemu se od tada organiziraju glazbeni, gastronomski i drugi veseli programi u

¹¹ Ekomuzej Batana (bez dat.) *Kuća o batani – Muostra*. <<https://www.batana.org/hr/ekomuzej-batana/kuca-o-batani-muostra/>> Pristupljeno 22. srpnja 2023.

¹² (2013). Ekomuzeji danas: Od teorijskih promišljanja do realizacija ekomuzeja. *Informatica Museologica*, 44 (1-4). (str. 39)

organizaciji članova Ekomuzeja.¹³ Tamo su nekoć ribari uz vino i ribu pripovijedali o svojim pustolovinama i zaigrali *briškulu* i *trešetu* uz autohtonu pjesmu na lokalnom jeziku bitinadu. Prije je u Rovinju svaka ulica imala svoj *spàcio*. U Spàciu Matika i danas izvode se bitinade u interpretaciji pjevača iz Kulturno-umjetničkog društva „Marco Garbin“ i folklorno instrumentalnog sastava „Batana“. Spacio Matika je vrlo važan simbol rovinjske maritimne kulture.

4.1.3 Mali škver

Mali škver važan je dio Ekomuzeja batana. Nalazi se ispred Kuće o batani i mjesto je na kojem se grade batane i popravljaju stare. Gotove batane doniraju se ribarima jer se smatra da je batana „živa“ samo ako služi svom „gospodaru“. Izgradnju batane u Malome škveru mogu pratiti građani Rovinja i svi posjetitelji svakog dana od sredine lipnja do kraja kolovoza svake godine. Ponedjeljkom i subotom organiziraju se etno-prizori gdje posjetitelji mogu promatrati i sami se okušati u krpanju mreža, opletanju boca i izradi vrša. Prikazuju se i filmovi i gradu Rovinju i njegovoj prošlosti.

4.1.4 Zaštita tradicije izgradnje batane

Ekomuzej batana od 2004. godine njeguje tradicijsku izgradnju rovinjske batane, a osim batane njeguje je mnoge druge dragulje materijalne i nematerijalne baštine, primjerice dijalekt koji se koristio prilikom osmišljanja naziva za dijelove batane i tehnike njezine izrade, pjevanje ribara, prehrana, tehnike ribolova, veslanja i jedrenja. Ekomuzej je izgradio 7 batana i popravio nekoliko oštećenih brodica i one se koriste za prezentiranje javnostima u sklopu muzeja. Muzej se zalaže za ažuriranje broja upisanih brodica u Upisniku brodica rovinjske Lučke kapetanije s obzirom da ih je upisano samo 240 od 1945. godine do danas, a zasigurno ih ima puno više. „Projekt koji je započeo iz čistog entuzijazma i želje da se brodica batana sačuva od zaborava, pretvorio se u primjer inovativnog upravljanja baštinom utemeljenog na sinergiji lokalne kulture, zajednice i ekonomije/turizma.“¹⁴ Ekomuzej batana je prepoznat po svojoj inovativnoj praksi očuvanja baštine te je prezentiran na međunarodnim konferencijama o kreativnim industrijama. Zalaže se za prezentiranje kvalitetnog kulturnog sadržaja za građane i posjetioce,

¹³ Ekomuzej Batana (bez dat.) *Spacio Matika – Spacio*. <<https://www.batana.org/hr/ekomuzej-batana/spacio-matika-spacio/>> Pristupljeno 22. srpnja 2023.

¹⁴ Nikolić Đerić, T. (2015). Ekomuzej batana kao “čuvar” tradicijske brodogradnje Rovinja. *Ethnologica Dalmatica*, 22, 285-293. (str. 289)

a to postiže uz inovativne projekte. Jedan od najznačajnijih projekata je razvoj edukativnog centra koji bi funkcionirao po principu cjeloživotnog učenja. Ideja je bila formirati grupu profesionalaca koji bi doprinosili razvoju ekomuzeja i imali za cilj očuvati tradicijsku brodogradnju uz suradnju Srednje strukovne škole čiji se učenici bave tehničkim crtanjem i razviti druga znanja povezana s očuvanjem i upravljanjem baštinom.

4.2 Zavičajni muzej grada Rovinja

Muzej grada Rovinja jedan je od najznačajnijih baštinskih institucija u Rovinju i kontinuirano je aktivan ne bi li pronašao put do publike. Muzej prezentira najbogatiju zbirku suvremene umjetnosti u Istri te je ona svjedok razvoja hrvatske suvremene umjetnosti. Danas je rovinjski muzej jedan od rijetkih koji imaju stalnu postav modernih umjetničkih djela. Muzej ima dvije izložbe koje su dio stalnog postava, ali održava i mnoge druge zanimljive izložbe, primjerice izložba o Baronu Gautschu – prvoj žrtvi Prvog svjetskog rata, Brodolom mijoka – probuđena tajna murterskog mora, izložbe mnogih umjetnika itd. Muzej je svake godine aktivan i tijekom Noći muzeja i tijekom Grisijske, najpoznatije izložbe na otvorenom u Hrvatskoj. Muzej je sudionik mnogih zbivanja i time oplemenjuje kulturni život grada, a izlaganje u njegovim galerijama može biti vrlo značajan podatak u životopisima mladih umjetnika.

Slika 4. Zavičajni muzej grada Rovinja

Izvor: https://www.inforovinj.com/media/rovinj/znamenje/zavicajni-muzej-rovinj/big/2013-06-07-151244-IMG_0589.jpg

Pristupljeno 14. kolovoza 2023.

4.2.1 Stalni postav Zavičajnog muzeja grada Rovinja

U stalnom postavu Muzeja grada Rovinja ubrajamo izložbu Suvremena hrvatska umjetnost i novi dio stalnog postava muzeja – izložbu Stari majstori. Izložba o suvremenoj hrvatskoj umjetnosti postavljena je u vrijeme zimskih mjeseci u Muzeju grada Rovinja, a na izložbi su predstavljena djela najznačajnijih imena hrvatske umjetnosti druge polovice 20. stoljeća, a samo neki od njih su Edo Murtić, Ivo Kalina, Emanuel Vidović, Oskar Herman, Đuro Seder, Ivo Dulčić, Šime Vulas, Ivan Picelj, Kosta Angeli Radovani, Antun Motika, Vanja Radauš, Branko Ružić, Ivan Lovrenčić i drugi. Osim djela najpoznatijih hrvatskih umjetnika 20. stoljeća, na izložbi suvremene hrvatske umjetnosti izložena su i djela umjetnika iz rovinjskog umjetničkog kruga. Krug umjetnika grada Rovinja nastao je 1953. godine, a neki od najznačajnijih umjetnika iz tog kruga čija se djela nalaze na izložbi su Bruno Mascarelli, Zora Matić, Biserka Baretić, Slobodan Vuličević, Cesco Dessanti te njihovi mlađi kolege Egidio Budicin, Goran Petercol, Tomislav Brajnović, Aleksandar Garbin i drugi. Izložba Stari majstori nekoliko je puta postavljana i zatvarana, ali 2005. godine dobiva svoj prvi katalog izloženih slikarskih djela iz razdoblja od 16. do 18. stoljeća, polikromnih drvenih skulptura iz razdoblja baroka. U izradi je i katalog portreta i slika umjetnika iz 19. stoljeća. Fundus izložbe Stari majstori sastoji se od 235 djela slikara i kipara, a ujedno je i jedan od najbogatijih fundusa u Hrvatskoj s obzirom na vrsnoću i broj prikupljenih umjetničkih djela. Jezgru fundusa čini dio raznovrsne kolekcije obitelji baruna Georga von Hütterotta, vlasnika otoka Sv. Andrije (Crveni otok) pored Rovinja na kojemu su imali svoju rezidenciju i čije su nasljednice tragično nestale u posljednjim danima Drugog svjetskog rata. Već 1945. godine povjesničar umjetnosti, dr. Branko Fučić, izrađuje prvi inventar te kolekcije i upozorava na njezinu visoku vrijednost, naglašavajući posebno djela starih majstora. No, ubrzo nakon toga počinje i nekontrolirana disperzija kolekcije. Dio je umjetnina razdijeljen među više muzejskih ustanova (Poreč, Pula, Piran, Zagreb, Rijeka) dok je dio, osobito najvredniji tepisi i namještaj, završio u službenim rezidencijama bivše države (Brijuni i Beograd). „Svjesni da će kolekcija Hütterott biti u potpunosti raznesena, u listopadu 1953. Narodni odbor općine Rovinj, na prijedlog Kotarskog savjeta za prosvjetu i kulturu, donosi odluku o osnivanju gradskog muzeja koji će imati zadaću

da, pored ostalog "prikuplja umjetničke spomenike, (...) da čuva slike i kipove umjetničkog karaktera."¹⁵ Na drugom katu palače u pet prostorija je izloženo četrdesetak djela kiparstva i slikarstva. Veličina prostora ne dopušta podjelu djela prema temama i kronološku podjelu. U prvoj prostoriji nalaze se djela sakralne tematike iz 16. stoljeća, a zadnja prostorija čuva portrete obitelji Hütterott iz 19. stoljeća. Ostale prostorije čuvaju djela iz razdoblja od 16. do 18. stoljeća, a tematika su Stari i Novi zavjet, grčki i rimsku mitologiju i povijest. Dio zbirke su djela nepoznatih autora, ali i djela onih poznatijih kao što su *Umjerenost, Razboritost* autora Andree Celesti, *Judita sa sluškinjom koja drži Holofernovu glavu* autora Antonia Trive, a vrlo su važna i djela 16. i 17. stoljeća autora Francesca Bissola (*Sveta Obitelj sa sv. Jeronimom*), Marco Ricci (*Krajolik s putnicima u Emaus*), Leandro Bassano (*Bogorodica s Djetetom, malim Ivanom Krstiteljem i anđelima*) i drugi. „Dvojezični katalog na hrvatskom i talijanskom jeziku rezultat je dugotrajnih istraživanja istarskog slikarstva od 15. do 18. stoljeća s kvalitetnim stručnim tekstovima koji omogućavaju izvanredan uvid u širi povijesnoumjetnički kontekst. Osim kataloga koji obuhvaća 28 katalogskih jedinica knjiga je obogaćena i člankom o problemima i načinu konzervatorsko-restauratorskih postupaka nad spomenutim umjetninama Zbirke.“¹⁶ Katalog obrađuje samo mali dio zbirke, nedostaju obiteljski portreti obitelji Hütterott, djela drvorezbarstva i djela koja se nalaze u depou muzeja. Projekt pripreme i uređivanja ove izložbe dokazao je važnost suradnje restauratora, kustosa i povjesničara umjetnosti čiji je angažman omogućio lakše razumijevanje izložbe široj javnosti. Kustosti su pokrenuli zaštitu građe, a povjesničari umjetnosti bavili su se istraživačkim radom i prikupljanjem informacija i rezultata. Zavičajni muzej grada Rovinja je osnovan 1954. pod imenom Muzejska zbirka, a ravnateljicom je imenovana akademska slikarica i suosnivačica Rovinjske likovne kolonije Zora Matić, a ponovo se otvara publici 1961. prema inicijativi novog ravnatelja muzeja, a 1962. godine predstavlja se Zbirka starih majstora postavom dr. Zdenke Munk, hrvatske povjesničarke umjetnosti i bivše ravnateljice muzeja za umjetnost i obrt. Rovinjskom su muzeju tada predana i druga djela baroknih majstora iz fundusa Etnografskog muzeja Istre u Pazinu i Arheološkog muzeja Istre u Puli. Fundus izložbe povećao je inventar iz starih crkava grada koji je sačuvan u Muzeju zbog zaštite od daljnjeg oštećivanja, no podatci o provenijenciji i datumu njihova ulaska u muzej te se i danas osjećaju posljedice tog razdoblja. Zbirka je u potpunosti inventirana i fotografski dokumentirana 1985. kada je

¹⁵Muzej grada Rovinja-Rovigno (2005.) *Stari majstori – novi postav i katalog*. <<http://www.muzej-rovinj.hr/6248/Stari-majstori---novi-postav-i-katalog-/o1019/HR>> Pristupljeno 21. srpnja 2023.

¹⁶ Španjol-Pandelo, B. (2006). Zbirka starih majstora Zavičajnog muzeja grada Rovinja. *Kvartal: kronika povijesti umjetnosti u Hrvatskoj*, 3 (1), 35-37. (str. 37)

vođenje Muzeja preuzela Milena Petruz, a o zbirki je brigu preuzeo kustos Dario Sošić. U inventuri je sudjelovao i Zavod za restauriranje umjetnina iz Zagreba kako bi se ustvrdilo u kakvom su stanju djela. Muzej je ponovno otvoren za posjetitelje 1986. godine, a autor novog postava bio je Miroslav Gašparović, likovni kritičar, profesor povijesti i filozofije, kustos i ravnatelj Muzeja za umjetnost i obrt u Zagrebu te voditelj različitih zbirki slikarstva. Ponovno otvaranje značilo je jedno sasvim novo razdoblje za Muzej grada Rovinja

4.2.2 Knjižnica Zavičajnog muzeja grada Rovinja

U knjižnici Zavičajnog muzeja grada Rovinja čuvaju se knjige, novine, plakati, časopisi i ostala građa čija je tema zavičaj. Povijest knjižnice i njezine građe povezana je uz razvoj knjižničarske djelatnosti u Rovinju. Prvo je otvorena Gradska knjižnica 1859. godine, ali građa se oštetila u čestim selidbama, a mnoge knjige su se i izgubile. 1974. godine odvojena je građa povezana s gradskom knjižnicom od one građe povezano s muzejskom knjižnicom. Muzejska knjižnica je danas aktivna u sklopu Zavičajnog muzeja grada Rovinja. Fond knjižnice je podijeljen u zbirke. Prva zbirka pod nazivom „Stancoviciana“ čuva knjige iz biblioteke Petra Stankovića, kanonika, polihistora i člana mnogih akademija. Petar Stanković je najviše uspjeha imao u znanosti i istraživanju istarske prošlosti. „Stancoviciana sadrži oko 7045 jedinica knjižnične građe, od toga 2896 svezaka ima oznaku ex libris Pietro Stancovich Canonico, dio knjiga dar je učenih ljudi Rovinja gradskoj knjižnici prilikom njenog otvaranja. a preostali dio čini sačuvana građa brojnih knjižnica koje su postojale 150 godina unazad. To su knjižnice: Istarskog agrarnog društva, Radničkog društva, Katoličkog književnog društva te Narodnog čitalačkog kluba, Ženskog čitalačkog kluba, Kluba za društvene studije i Društva “G. Mazzini”¹⁷. Drugu zbirku knjižnice Zavičajnog muzeja pod nazivom Antonio Ive čini 2000 primjeraka knjiga i časopisa. Antonio Ive bio je talijanski filolog, sveučilišni profesor i istraživač istarskih romanskih govora. Održane su tri izložbe fonda muzejske knjižnice i objavljena su tri kataloga: Stancoviciana (takozvana spomenička biblioteka) i Smolica Marija koja sadrži knjige iz 17. stoljeća.

¹⁷ Pokrajac, S. (2021). *Spomenička zbirka Petra Stankovića – Stancoviciana knjižnice Zavičajnog muzeja grada Rovinja* (Diplomski rad). Filozofski fakultet, Zagreb, Sveučilište u Zagrebu. Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:350317> (str. 4)

4.2.3 Suradnja Muzeja grada Rovinja i Arheološkog muzeja Istre

Muzej grada Rovinja i Arheološki muzej Istre nakon dugog niza godina nastavili su suradnju na održavanju suhozida gradine „Monkodonja“, izuzetnom arheološkom nalazištu značajnom za Istru, ali i cijelu Europu. Monkodonja je prapovijesna gradina iz brončanog doba, a nalazi se blizu naselja Kokuletoveca pet kilometara od Rovinja. Brončano doba je vrlo važno razdoblje za Istru jer je tada postojalo preko tristo gradina na tom području, a Monkodonja je jedna od najznačajnijih. Monkodonja je vrlo značajan primjer na kojem možemo pratiti razvoj tehnike gradnje na području Istre. Pronađena je 1953. godine nakon čega su odmah započela istraživanja u suradnji s nekoliko institucija. U tim je istraživanjima otkriveno da je gradina imala podgrađe i akropolu te da je u njoj živjelo oko tisuću stanovnika. U brončanom dobu Monkodonja je imala trgovačke veze s velikim dijelom Sredozemlja. „Bitno je da je paralelno s radovima na istraživanju rađena i zaštita, odnosno prezentacija same gradine, pa su tako istraženi zidovi i rekonstruirani, čime je stvoren preduvjet da ovo postane ne samo zaštićeni spomenik koji je 2002. godine dobio nagradu “Europa nostra”, nego i da postane jedan održivi spomenik u kontekstu turističke valorizacije.“¹⁸Ova je gradina značajna i zbog svojeg položaja s kojeg se u daljini vide arheološki park Mušego, Madonna di Campo, prekrasna kamena vila s ogromnim vrtom te Turnina, snažna obrambena kula koja je ujedno i jedina na poluotoku.

4.2.4 Likovna kolonija grada Rovinja

Likovna kolonija grada Rovinja je najveća skupna rovinjska izložba likovne umjetnosti koju svake godine već desetljećima priprema Zavičajni muzej grada Rovinja. Rovinjski muzej čuva ovu tradiciju i njezinu kulturnu vrijednost. Na izložbi svoja djela izlažu umjetnici iz Rovinja, a pozivaju se i gosti umjetnici. Povijest likovne kolonije grada Rovinja započinje prije pedesetak godina kao odgovor na zbivanja u gradu koja su bila vrlo krizna za stanovništvo. Njezin nastanak u takvim uvjetima ovu koloniju čini posebnom u odnosu na druge slične kolonije. Nakon drugog svjetskog rata stanovnici grada bili su prisiljeni napuštati svoje domove i ta je burna situacija dovela do pojave umjetnika u gradu: pisaca, novinara, pjesnika, glumaca, glazbenika, znanstvenika i ostale elite akademske zajednice. Osnovali su tada „Umjetničku koloniju Rovinj“ te njihovim dolaskom započinje ponovno

¹⁸ Muzej grada Rovinj-Rovigno (bez dat.) *Suradnja Arheološkog muzeja Istre i rovinjskog Muzeja*. <<http://www.muzej-rovinj.hr/6248/Suradnja-Arheolo%C5%A1kog-muzeja-Istre-i-rovinjskog-Muzeja/o1437/HR>> Pristupljeno 14. kolovoza 2023.

buđenje grada. Napuštene kuće pretvarali su u ugodne smještaje za privremeni boravak, a njihovo zalaganje i predanost važan su razlog zašto je Rovinj značajan u suvremenoj likovnoj umjetnosti te ga danas nazivaju „Rovinj – grad umjetnika“. „Cilj Umjetničke kolonije Rovinj bio je i stvaranje kulturnih i baštinskih institucija. Objedinjavala ih je prvenstveno ljubav prema čovjeku te opčinjenost gradom, skladno mediteranski sazdanog, gotovo nestvarno umjetnički oblikovanog. Zahvaljujući tomu njihovom naporu i pionirskom entuzijazmu Rovinj je zadržao vitalnost i obnovio vrijednosti generacija koje su ga kroz povijest napuštale. Sada, iako je rovinjska Likovna kolonija izišla iz okvira definicije i forme "likovna kolonija" te je tek skupna likovna izložba, ponosni smo jer ona po kvaliteti i broju izlagača nadmašuje početne ciljeve.“¹⁹

4.3 Centar za povijesna istraživanja Rovinj

Centar za povijesna istraživanja ustanova je Talijanske nacionalne zajednice koja djeluje u Istri, Rijeci i Dalmaciji. Ideja za stvaranjem povijesnih studija Talijanske nacionalne zajednice u Jugoslaviji nastala je 1968. godine, a osmislila ju je Talijanska unija za Istru i Rijeku. Centar za povijesna istraživanja djeluje na području znanstvenog istraživanja, izdavaštva i dokumentarne djelatnosti s ciljem očuvanja, afirmacije i razvoja talijanske kulture i identiteta te njegovanja odnosa suradnje i vrijednosti suživota. Obrađuje pograničnu historiografiju koja je snažno povezana, kao pozitivan faktor, s onom hrvatskom i slovenskom, jer samo dijalogom i zdravom konfrontacijom moguće je nadilaziti podjele, u snažnoj proeuropskoj perspektivi bez ikakvih granica i nacionalističkih podjela bilo koje vrste. „Djelatnost obuhvaća: - obradu, prikupljanje i objavu povijesnih dokumenata; - širenje regionalne povijesti kao dio povijesnog i kulturnog nasljeđa; - prikupljanje publikacija o povijesti Istre, Rijeke, Kvarnera, Dalmacije i susjednih područja.“²⁰ Centar se bavi istraživanjem povijesti Talijanske nacionalne zajednice, politike, arheologije, gospodarstva, povijesti umjetnosti, crkvene povijesti, dijalektologije i heraldike te provodi kulturološka i sociološka istraživanja. Istraživanja su sačuvana u obliku dokumenata, časopisa i monografskih serija. Centar se također bavi proučavanjem svih događaja na hrvatskom području od antike do danas. Zalažu se za dokumentaciju života Talijanske nacionalne

¹⁹ Muzej Rovinj (bez dat.) *Likovna kolonija*. <<http://www.muzej-rovinj.hr/6135/Likovna-Kolonija/o350/HR>> Pristupljeno 14. kolovoza 2023.

²⁰ Centar za povijesna istraživanja Rovinj (bez dat.) *Povijest institucije*. <https://crsrv.org/hr/o_nama/> Pristupljeno 15. kolovoza 2023

zajednice koja je ostala izvan Italije nakon Drugog svjetskog rata. Prikupljaju i obrađuju arhivsku građu povezanu s društveno-političkim i kulturno-umjetničkim aktivnostima, s posebnim naglaskom na one aktivnosti vezane za Talijansku nacionalnu zajednicu. Prikupljaju, identificiraju i katalogiziraju dokumente iz Drugog svjetskog rata. Centar za povijesna istraživanja grada Rovinja doprinosi očuvanju kulture i jezika talijanskog stanovništva u Hrvatskoj i Sloveniji.

4.3.1 Knjižnica Centra za povijesna istraživanja Rovinj

Knjižnica Centra za povijesna istraživanja Rovinj otvorena je 1976. godine kao Specijalna knjižnica. Fond knjižnice sastoji se od 50.000 knjiga, 750 regionalnih novina, 1.750 časopisa i audiovizualnog materijala društvenog živora Talijanske nacionalne zajednice. Građa se nalazi na policama posložena po temama – ekonomija, povijest, povijest umjetnosti, demografija, etnografija i ostale. Posebna pažnja pridaje se temama koje se odnose na Istru, Kvarner, Rijeku, Dalmaciju, Venet i Furlaniju – Julijsku krajinu.

4.3.2 Arhiv Centra za povijesna istraživanja Rovinj

Arhiv centra za povijesna istraživanja aktivan je od 1973. godine. Građa arhiva sastoji se od dokumenata Talijanske nacionalne zajednice od 1945. godine do danas. Građa je sustavno organizirana, a sadrži fotografije, dokumente, plakate, spise i isprave. Skupljana je u svrhu zaštite talijanske manjine na području Hrvatske. Prikupljane su i zemljopisne karte, nautičke, vojne, topografske i katastarske karte, otisci itd.) . Arhiv je otvoren za javnost uz prethodnu najavu.

4.4 Multimedijalni centar

Multimedijalni centar otvoren je 2006. godine rekonstrukcijom starog kina Beograd kojeg su stanovnici nazivali Cine Roma na Trgu brodogradilišta. Bilo je to mjesto okupljanja Rovinjana za vrijeme zlatnih godina filma. Koristi se za kulturna, obrazovna, intelektualna i zabavna događanja za građane – filmske projekcije, koncerte, promocije, plesne večeri, prezentacije i predavanja. Jedan od najvažnijih događanja u Multimedijalnom centru grada Rovinja bila je „Hrvatska dizajnerska konvencija“, izložba jedanaest najboljih dječjih

ilustratora. Multimedijalni centar se pokazao jako korisnim i za kiparske izložbe kad je ugostio umjetnike Mirka Zrinščaka, Ivana Fijolića, Daniela Kovača, Aleksandra Garbina i druge. Centar je pokretač prvog istarskog sajma umjetnina „Artexchange“. Artexchange je izložba na kojoj se susreću brojne galerije iz raznih zemalja i mjesto za predstavljanje privatnih kolekcionarskih zbirki. Ova izložba otvara put prema uspostavljanju tržišta umjetnina.

4.5 Gradska knjižnica „Matija Vlačić Ilirik“

Gradska knjižnica „Matija Vlačić Ilirik“ osnovana je 1985. godine, a otvorena je za javnost 1987. godine. Nalazi se u centru grada Rovinja u Ulici Domenica Pergolisa. Knjižnica njeguje i održava tradiciju rovinjskog knjižničarstva. Od 2006. godine je samostalna ustanova s 4 zaposlena djelatnika. „Trenutačni knjižni fond broji preko 60.000 jedinica knjižne i neknjižne (AV i dr.) građe iz sviju bitnih i današnjim čitateljima svih uzrasta i obrazovne razine potrebnih područja i disciplina – znanja, znanosti, umjetnosti... Od toga je više od 90 posto svezaka na raspolaganju za posudbu i u slobodnom pristupu. Osim na hrvatskome, dio fonda je na talijanskom jeziku te određeni izbor knjiga na engleskome, njemačkom i francuskom.“²¹ Zbirku knjižnice čine leksikoni, bibliografije, monografije i enciklopedijska izdanja. Knjižnica trenutno ima 3.000 članova, a njezinom građom koriste se i stanovnici okolnih mjesta. Knjižnica nabavlja 2.000 novih svezaka godišnje kupnjom i donacijama.

4.6 Aquarium Rovinj

Akvarij grada Rovinja ima povijest dugu 120 godina i sastavni je dio Centra za istraživanje mora. Centar za istraživanje mora osnovan je 1891. godine kao terenska stanica za prikupljanje organizama namijenjenih Berlinskom akvariju - Zoologische Station der Berliner Aquariums. Razlozi zbog kojih je Rovinj odabran bili su izuzetna čistoća mora, velika raznolikost biljnih i životinjskih organizama te dobra željeznička povezanost s Trstom, Berlinom i drugim velikim gradovima Europe. „Dobra željeznička povezanost omogućavala je i prijevoz organizama do Berlinskog akvarija u roku od samo dva dana. Ubrzo nakon

²¹ Gradska knjižnica “Matija Vlačić Ilirik” Rovinj – Rovigno (bez dat.) *O nama*. <<https://www.gk-rovinj.hr/o-nama/>> Pristupljeno 14. kolovoza 2023.

otvaranja rovinjski akvarij počeo je privlačiti mnogobrojne posjetioce.²² Rovinj je izabran kao grad u kojem će se nalaziti Centar za istraživanje mora zbog mora bogatog ribom.

4.7 Park Mini Croatia

Mini Croatia je galerija na otvorenom u Rovinju koja prikazuje Hrvatsku u minijaturi. Posjetitelji mogu razgledati i uživati u šetnji modelima najvažnijih građevina Dubrovnika, Splita, Osijeka, Karlovca, Rijeke te razgledati tunel Učku, pazinske jame, pulsku Arenu i Limski kanal u umanjem mjerilu i na površini od 5500 metara kvadratna.

²²Turistička zajednica Istre (bez dat.) Aquarium Rovinj.
<https://www.istra.hr/hr?_gl=1*127er4y*_up*MQ..*_ga*NDU0OTE3MjU5LjE2OTI0MzYyMzU.*_ga_4VVKPV5SWJ*MTY5MjQzNjIzNS4xLjAuMTY5MjQzNjIzNS4wLjAuMA..> Pristupljeno 15. kolovoza 2023.

5 Grisia

Grisia je izložba na otvorenom u istoimenoj ulici u gradu Rovinju, a ujedno je i najpoznatija izložba na otvorenom u Hrvatskoj te najpoznatija rovinjska kulturna manifestacija. Održava se druge nedjelje u kolovozu od sedam sati ujutro do kasnih popodnevni sati, a prijaviti se može bilo tko na dan izložbe. Prva Grisia održana je 1967. godine, a priče stanovnika kažu da je potaknuta dolaskom broda Liburnija iz Venecije kojim je doputovalo 120 američkih turista koji su bili oduševljeni umjetničkim djelima rovinjskih umjetnika i kupili su 12 njihovih djela. U ulici Grisia koja spaja glavni rovinjski trg, Trg maršala Tita, i Crkvu Svete Eufemije umjetnici amateri, Akademski umjetnici i djeca izlažu svoja umjetnička djela prolaznicima. Svake godine proglašavaju se najbolji radovi čije autore čekaju i vrijedne nagrade. Grisia se još naziva i ulicom umjetnika.

Slika 5. Grisia

Izvor: <https://www.rovinj-tourism.com/hr/explore-discover/kultura-i-umjetnost/kulturno-povijesni-spomenici/726>

Pristupljeno 14. kolovoza 2023.

6 Zaključak

Baštinske institucije grada Rovinja jedan su od najvažnijih faktora za očuvanje kulturne baštine Rovinja kako nikada ne bi bila zaboravljena. Znanja o izgradnji rovinjske batane, jednog od najvažnijih simbola grada, zna mali broj stanovnika Rovinja, a notni zapisi rovinjske bitinade nisu u potpunosti nikada zapisani. Upravo iz tih razloga vrlo je važno čuvati rovinjsku tradiciju i širiti znanja o njoj stanovnicima Rovinja i posjetiteljima te čuvati povijesno-kulturnu građu u muzejima, knjižnicama i arhivima. Ekomuzej Batana nalazi se na UNESCO-ovom Registru najboljih praksi očuvanja nematerijalne kulturne baštine svijeta, što dokazuje da je rad Ekomuzeja uspješan i prepoznat u svijetu. Muzej raznim izložbama, programima i inovativnim resursima osnažuje kulturni identitet Rovinja i daje posebnu važnost građu i njegovoj baštini. I druge sastavnice - Kuća o batani, Spacio Matika i Mali škver - čine muzej jos ugodnijim i jedinstvenijim mjestom za svoje korisnike. Zavičajni muzej grada Rovinja, također, njeguje baštinu grada i cijeni rad svojih stanovnika umjetnika čije radove prezentira u svojim prostorijama. Stalni postav Muzeja stavlja fokus na hrvatsku suvremenu umjetnost i posjeduje jednu od najbogatijih zbirki hrvatske suvremene umjetnosti. Centar za povijesna istraživanja u svojoj knjižnici i arhivu otvorenom za javnost prikuplja građu o povijesti gradova Istre i ostalih gradova Hrvatske kako bi se dijalogom o povijesti tog područja mogle nadilaziti podjele na temelju nacionalnosti. Posebno je istaknuta Talijanska nacionalna zajednica u Hrvatskoj. Važnu ulogu u očuvanju i zaštiti baštine Rovinja ima i Gradska knjižnica.

Kao dugogodišnja posjetiteljica Rovinja u ljetnim mjesecima najzanimljivijom manifestacijom grada smatram Grisiju jer je ona događanje koje „podize“ grad, povezuje građane i mnoge pridošle posjetitelje te ukazuje na važnost njegovanja umjetnosti koju stvaraju Rovinjani. Jednako tako Muzej koji bih posebno istaknula kao identitetski važan je Ekomuzej Batana jer prikazuje gradnju i upotrebu jednog od najvažnijih simbola grada Rovinja – čamac batanu - te kako ga očuvati. Osim te važnosti, smatram da Ekomuzej batana organizira žive i zanimljive aktivnosti koje posjetitelji mogu vidjeti te i sami isprobati i doživjeti.

7 Literatura

a) Knjige i časopisi:

1. Benussi, L. (2003). Le "bitinade" di Rovigno. *Atti*, 23, 685-700.
2. Benussi, L. (2007). *Rovinjska batana i njezino jedro*. Rovinj: Kuća o batani, Rovinj.
3. (2013). Ekomuzeji danas: Od teorijskih promišljanja do realizacija ekomuzeja. *Informatica Museologica*, 44 (1-4).
4. Nikolić Đerić, T. (2015). Ekomuzej batana kao "čuvar" tradicijske brodogradnje Rovinja. *Ethnologica Dalmatica*, 22, 285-293.
5. Noliani, C. (1956). *Canti di Rovigno*. Trieste.
6. Pokrajac, S. (2021). *Spomenička zbirka Petra Stankovića – Stancoviciana knjižnice Zavičajnog muzeja grada Rovinja* (Diplomski rad). Filozofski fakultet, Zagreb, Sveučilište u Zagrebu. Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:350317>
7. Španjol-Pandelo, B. (2006). Zbirka starih majstora Zavičajnog muzeja grada Rovinja. *Kvartal: kronika povijesti umjetnosti u Hrvatskoj*, 3 (1), 35-37.

b) Internetski izvori:

1. Turistička zajednica Istre (bez dat.) *Aquarium Rovinj*. <https://www.istra.hr/hr/?_gl=1*127er4y*_up*MQ..*_ga*NDU0OTE3MjU5LjE2OTI0MzYyMzU.*_ga_4VVKPV5SWJ*MTY5MjQzNjIzNS4xLjAuMTY5MjQzNjIzNS4wLjAuMA..> Pristupljeno 15. kolovoza 2023.
2. Turistička zajednica grada Rovinja-Rovigno (bez dat.) *Batane i bitinade*. <<https://www.rovinj-tourism.com/hr/explore-discover/obicaji-i-tradicija/batane-i-bitinade>> Pristupljeno 21. srpnja 2023.
3. Ekomuzej Batana (bez dat.) *Infotočka o Ekomuzeju*. <<https://www.batana.org/hr/ekomuzej-batana/info-tocka-o-ekomuzeju/>> Pristupljeno 22. srpnja 2023.
4. Ekomuzej Batana (bez dat.) *Kuća o batani – Muostra*. <<https://www.batana.org/hr/ekomuzej-batana/kuca-o-batani-muostra/>> Pristupljeno 22. srpnja 2023.

5. Muzej grada Rovinj-Rovigno (bez dat.) *Suradnja Arheološkog muzeja Istre i rovinjskog Muzeja*. <<http://www.muzej-rovinj.hr/6248/Suradnja-Arheolo%C5%A1kog-muzeja-Istre-i-rovinjskog-Muzeja/o1437/HR>> Pristupljeno 14. kolovoza 2023.
6. Ronilački centar Shark (bez dat.) *Olupina Hans Schmidt*. <<https://www.diving-shark.hr/ponuda/olupina-hans-schmidt/>> Pristupljeno 21. srpnja 2023.
7. Gradska knjižnica “Matija Vlačić Ilirik” Rovinj – Rovigno (bez dat.) *O nama*. <<https://www.gk-rovinj.hr/o-nama/>> Pristupljeno 14. kolovoza 2023.
8. Centar za povijesna istraživanja Rovinj (bez dat.) *Povijest institucije*. <https://crsrv.org/hr/o_nama/> Pristupljeno 15. kolovoza 2023.
9. Muzej Rovinj (bez dat.) *Likovna kolonija*. <<http://www.muzej-rovinj.hr/6135/Likovna-Kolonija/o350/HR>> Pristupljeno 14. kolovoza 2023.
10. Ekomuzej Batana (bez dat.) *Spacio Matika – Spacio*. <<https://www.batana.org/hr/ekomuzej-batana/spacio-matika-spacio/>> Pristupljeno 22. srpnja 2023.
11. Muzej grada Rovinja-Rovigno (2005.) *Stari majstori – novi postav i katalog*. <http://www.muzej-rovinj.hr/6248/Stari-majstori---novi-postav-i-katalog-/o1019/HR> Pristupljeno 21. srpnja 2023.
12. Ekomuzej Batana (bez dat.) *Tematski putevi morem i rivom – doživljaj druženja s batanom i ljudima*. <<https://www.batana.org/hr/ekomuzej-batana/tematski-putevi-morem-i-rivom-d/>> Pristupljeno 22. srpnja 2023.

Kulturna dobra grada Rovinja i njihovo prezentiranje javnostima u baštinskim institucijama

Sažetak

U ovome radu pisat će se o kulturnoj baštini grada Rovinja. Jezgra grada Rovinja bogata je nematerijalnom i materijalnom baštinom, a u ovom radu analizirat će se kako je prezentirana javnostima u muzejima, galerijama i drugim baštinskim institucijama, primjerice Muzeju grada Rovinja, Galeriji rovinjskih batana Trani, Ekomuzeju Batana, Centru vizualnih umjetnosti Batana koji je započeo kao Film klub Rovinj – Rovigno i u drugima. U radu će se poseban naglasak dati primjerima nematerijalne baštine Rovinja kao što su Rovinjska bitinada, oblik narodne pjesme u kojoj su glazbeni instrumenti zamijenjeni raznim onomatopejama ritmičkih slogova i rovinjskoj tradicionalnoj barci zvanoj batana te kako su oni živo prezentirani gostima i građanima Rovinja tijekom Povorke batana u ljetnim mjesecima.

Ključne riječi: Rovinj, baština, muzej, izložba, tradicija

Cultural assets of the city of Rovinj and their presentation to the public in heritage institutions

Summary

This work will write about the cultural heritage of the city of Rovinj. The core of the city of Rovinj is rich in intangible and material heritage, and this paper will analyze how it is presented to the public in museums, galleries and other heritage institutions, for example the Rovinj City Museum, the Rovinj Batana Gallery, the Ecomuseum of Batana, the Visual Arts Center Batana, which started as Film club Rovinj – Rovigno and in others. In the paper, special emphasis will be given to examples of Rovinj's intangible heritage, such as Rovinjska bitinada, a form of folk song in which musical instruments are replaced by various onomatopoeia of rhythmic syllables, and the traditional Rovinj boat called batana, and how they are vividly presented to the guests and citizens of Rovinj during the Batana Parade in summer months.

Key words: Rovinj, heritage, museum, exhibition, tradition